

Nr 75.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående försvarets fabriksfond; given Stockholms slott den 28 januari 1944.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

G U S T A F.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 28 januari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med cheferna för kommunikations- och finansdepartementen anmäler chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, fråga om försvarets fabriksfond och anför därvid följande.

I. 1943 års riksdagsbeslut.

Under lång tid har övervägts på vad sätt en tillfredsställande form för omhänderhavandet av verksamheten vid försvarsväsendets nytillverkande fabriker och motsvarande anläggningar skulle kunna erhållas. I främsta rummet har eftersträfvats att ställa denna verksamhet under industriellt kvalificerad ledning.

Även har åsyftats att ernå en lämpligare avgränsning av kostnaderna för fabriksrörelsen gentemot försvarsväsendets kostnader i övrigt. I sistnämnda hänseende har under ärendets behandling framhållits, att enligt nuvarande riksstatsuppställning kostnaderna för nytillverkningen inom försvarsväsendet i statlig regi endast delvis drabba de för anskaffning och underhåll av vapen, ammunition och beklädnad m. m. avsedda anslagen. Betydande kostnader för central administration, löner till fast anställd personal, pensionering, förräntning av kapitalet, nybyggnader, förnyelse, underhåll och reparation av byggnader och anläggningar ävensom vissa hyres- och experimentkostnader m. m. samt vissa oförutsedda utgifter redovisades å andra anslag, varför de icke kunde påföras den färdiga produkten.

Sedan ledningen av fabriksrörelsen anförtrots åt försvarsväsendets verkstadsnämnd och denna nämnd genom beslut av fjolårets riksdag ersatts av försvarets fabriksstyrelse, har i samband därmed beslut fattats, att verksamheten vid ifrågavarande anläggningar skall omställas till statlig affärsdrift.

Vid de överväganden, som föregingo detta beslut, framhöll 1942 års militära bolagsutredning, att anläggningarna vid statlig affärsdrift borde organiseras såsom ett eller flera affärsverk med egna kapitalfonder och självständig redovisning mot rikshuvudboken på samma sätt som statens hittillsvarande affärsdrivande verk. Därvid borde så långt möjligt tillses, att företagen icke erhöles en mindre konsoliderad ställning än de hade före övergången till affärsdrift. Mark- och byggnadsvärden ävensom för byggnaderna till värdeminskningsskonto avsatta belopp borde omföringsvis från försvarsväsendets fastighetsfond överföras till den nya kapitalfonden. Maskinutrustningen, vilken helt anskaffats för medel anvisade å driftbudgeten (skattebudgeten) och alltså vore helt avskriven, borde upptagas till sitt anskaffningsvärde, varvid motsvarande värde upptoges å värdeminskningsskonto. Rörelsemedel kunde erhållas dels genom att förskottslikvider för gjorda beställningar ställdes till förfogande för förvaltningsmyndigheterna och dels genom ett för ändamålet avsett kapitalökningsanslag. För eventuella ytterligare utvidgningar borde kapitalökningsanslag i vanlig ordning ställas till förfogande å kapitalbudgeten. Företagens hela kapitalbehov bleve därmed reglerat.

Ett spörsmål, som vid dessa överväganden tilldragit sig uppmärksamhet, har varit frågan om bestridande av kostnaderna för vidmakthållande av företagens beredskap i fredstid. 1941 års förvaltningsutredning framhöll härutinnan, att de statliga krigsmateriefabrikerna i fredstid måste arbeta med liten kapacitet men vara utbyggda och organiserade för viss fastställd krigskapacitet samt att de till följd härav i fredstid måste ha anställt ett i förhållande till privatindustrien relativt stort antal arbetsledare och arbetare. Fabrikerna måste vidare åtaga sig utbildning av personal för krigstillverkningen, biträda med krigsplaning och vid behov tillhandahålla service åt privatindustrien. Utrustning och anläggningar måste bli överdimensionerade och ofta utföras på ett relativt dyrbart sätt.

De för upprätthållande av denna beredskap uppkommande kostnaderna borde enligt förvaltningsutredningens mening uttagas genom en förhöjning

av priset å de till staten levererade varorna. En annan utväg vore visserligen att anvisa särskilda anslag för täckande av beredskapskostnaderna men detta skulle enligt utredningens mening innebära en oformlighet ur anslagsteknisk synpunkt.

1942 års militära bolagsutredning uppdelade ifrågavarande beredskapskostnader i tre olika grupper samt anförde därom i huvudsak följande.

1) Kostnader, vilka hänförde sig till särskilda uppdrag eller åligganden, exempelvis tillverkning och utlämning av mallar för uniformstillverkning, modeller, ritningar, verktyg, tillverkningsspecifikationer m. m. ävensom viss annan service åt skuggfabrikerna och privatindustrien, borde särskilt kostnadsberäknas och faktureras det beställande statliga organet.

2) Ränteförluster till följd av att fabrikerna av beredskapsskäl nödgades hålla ett i förhållande till rörelsen under fred onödigt stort beredskapslager borde täckas genom att staten för ändamålet tillhandahölle ett till beloppet bestämt räntefritt förlagskapital.

3) Tomgångsförluster, d. v. s. de kostnader, som uppkomme genom att fabrikerna vore utbyggda och utrustade för en tillverkning, som avsevärt överstege fredsbehovet, vore svårare att exakt beräkna. Bolagsutredningen hade under vissa förutsättningar vid en preliminär beräkning kommit till att dessa förluster kunde beräknas till en och en halv miljon kronor om året, d. v. s. ett belopp som nära motsvarade räntan å det i fredsproduktionen sysselsatta kapitalet, som beräknades till över 40 miljoner kronor. Då normal kostnadsberäkning borde inkludera kapitalränta men det icke funnes anledning att för de nu ifrågavarande företagen räkna med utdelbar vinst, syntes det utredningen ligga nära till hands, att det överskott, som uppkomme vid korrekt självkostnadsberäkning, användes till täckning av beredskapskostnaden. Skulle ifrågavarande kostnad bli större, borde det över-skjutande beloppet direkt belasta de för vapen- och ammunitionsförsörjningen avsedda anslagen. Vid beräkningen av de statliga företagens beredskapskostnader hade utredningen endast tagit i betraktande de kostnader, som den privata industrien icke hade vid en motsvarande tillverkning.

Bolagsutredningen fann således, vad beträffar beräkningen av överskott å de i företagen investerade kapitalmedlen, det irrationellt att tillskapa en vinst att tillföras riksstatens inkomstsida samtidigt som särskilda medel skulle behöva anvisas för täckande av beredskapskostnaderna.

Riksräkenskapsverket förutsatte för sin del att prissättningen borde så avvägas, att på längre sikt varken vinst eller förlust uppstode. Enligt principerna för statens kapitalredovisning borde i så fall anläggningarnas kapitalvärden avskrivas utom vad avsåge markvärden. Med hänsyn till att reglering av de kapitalvärden, som tillkommit under kristiden, ändock måste ske, när krisläget upphört, hade ämbetsverket dock icke ansett nödvändigt påyrka en omedelbar lösning av avskrivningsspörsmålet.

Vid anmälan av dessa frågor i propositionen 1943: 180 angående organisationen av försvarsväsendets centrala förvaltning, i vilken den då föreliggande utredningen återgavs, anförde jag för egen del bland annat följande.

Omhändertages fabriksrörelsen av ett statligt affärsverk, böra fabrikerens tillgångar och skulder, inklusive avskrivnings- eller värdeminskningsskonton, upptagas till redovisning å en särskild i rikshuvudboken uppförd kapitalfond. Över denna kapitalfond böra redovisas fabrikerens samtliga driftskostnader

och inkomster. Inkomsterna utgöras huvudsakligen av militärmyndigheternas likvider för levererad materiel och utförda arbeten, eventuellt ersättning för beredskap m. m.

Enligt vad bolagsutredningen förordat böra till en sådan fond överföras de tillgångar, som disponeras av respektive fabriker, med de värden till vilka dessa tillgångar vid tiden för överförandet äro uppförda i rikshuvudboken. Härvid erfordras endast beslut om att de av fabrikerne disponerade fastigheterna skola omföringsvis överföras från försvarsväsendets fastighetsfond till den nya kapitalfonden, att de till fastighetsfondens värdeminskningsskonto för de ifrågakvarande byggnaderna avsatta beloppen skola överföras till ett under den nya fonden upplagt värdeminskningsskonto samt att maskin- och inventarievärden i den nya fonden skola upptagas med sina anskaffningsvärden, varvid motsvarande belopp böra uppföras å värdeminskningsskonto.

Bolagsutredningen har utgått från att något överskott för de i fabrikerne investerade kapitalmedlen icke skall tillföras budgetens inkomstsida. Riksräkenskapsverket har härtill erinrat, att dessa kapitalmedel i så fall borde avskrivas genom för ändamålet anvisat avskrivningsanslag. Riksräkenskapsverket har emellertid, med hänsyn till att en reglering av de olika kapitalvärden, som tillkommit under kristiden, ändock måste ske, när det nuvarande krisläget upphört, icke påyrkat en omedelbar lösning av nu ifrågakvarande avskrivningsspörsmål.

Om särskilda medel anses böra anvisas för täckning av beredskapskostnaderna och fabrikerne därvid redovisa ett överskott att tillföras budgetens inkomstsida, medför detta, att fjärde huvudtitelns slutsumma i motsvarande mån ökas. Samma förhållande inträffar även, om avskrivning av de i den nya fonden investerade tillgångarna helt bestrides med fabrikerne driftsmedel i stället för såsom hittills till viss del med särskilda avskrivningsanslag.

De för pågående byggnadsarbeten vid fabrikerne redan anvisade avskrivningsanslagen skulle i så fall icke vidare behöva tagas i anspråk. Med hänsyn till fabrikerne övervägande beredskapskaraktär finner jag emellertid tills vidare lämpligast, att vid om- och nybyggnader hälften av byggnadskostnaderna även i fortsättningen i samma ordning som hittills bestridas från driftbudgeten, varvid endast det återstående byggnadsvärdet blir föremål för framtida avskrivning med fabrikerne driftsmedel.

I anslutning härtill föreslog jag, att riksdagens medgivande skulle inhämtas till inrättande av en ny kapitalfond, förslagsvis benämnd försvarets fabriksfond.

Med bifall till Kungl. Maj:ts i överensstämmelse härmed gjorda hemställan beslöt riksdagen, att de till försvarets fabriksverk anslutna fabrikerne tillgångar och skulder skulle från och med budgetåret 1944/45 upptagas till redovisning å en särskild i rikshuvudboken uppförd kapitalfond, betecknad försvarets fabriksfond.

I propositionen 1943:344 har vidare framlagts förslag om anvisande av rörelsekapital för försvarets fabriksstyrelse och för krigsmaterielverket. Härvid anförde jag bland annat följande.

Den hittillsvarande ordningen för reglering av likvider för beställningar, utlagda eller effektuerade av krigsmaterielverket (statens ammunitionsnämnd, statens krigsmaterielnämnd) och försvarets fabriksstyrelse (försvarsväsendets verkstadsnämnd), synes omöjliggöra en jämsides med betalningstransaktionerna löpande redovisning av utgifterna och avsevärt försvåra överblicken över betalningsläget även beträffande beställningar, som ligga relativt långt

tillbaka i tiden. Särskilt under den första tiden av ammunitionsnämndens och verkstadsnämndens verksamhet ha de ogynnsamma verkningarna framträtt i form av medelsdispositioner från nämndernas sida, för vilka formella förutsättningar icke förelegat. I icke så få fall ha dylika medelsdispositioner fått i efterhand regleras genom äskanden hos riksdagen av särskilda anslag. Det ligger i sakens natur, att medelsdispositioner av denna art icke få förekomma. Utan anvisande av särskilt förlagskapital torde det dock vara praktiskt taget ogörligt att åvägabringa ett nöjaktigt avräkningssystem.

Storleken av det erforderliga rörelsekapitalet har beräknats för fabriksstyrelsen till 20 miljoner kronor under normala förhållanden och 40 miljoner kronor under rådande beredskap under förutsättning att förskottslikvider i viss utsträckning erläggas av de militära förvaltningarna i samband med beställningar av större omfattning. Enligt utredningsmannens förslag skulle fabriksstyrelsen erhålla ett under fonden för förlag till statsverket anvisat rörelsekapital å 20 miljoner kronor samt en rörlig kredit hos riksgäldskontoret å likaledes 20 miljoner kronor, vilken utan Kungl. Maj:ts särskilda medgivande icke finge tagas i anspråk under annan tid än då förskottsstat är satt i kraft.

De sålunda framlagda förslagen, vilka i allt väsentligt biträtts av de hörda myndigheterna, finner jag mig kunna förorda. Därest rörelsekapitalet begränsas på sätt förslaget innebär, torde det icke kunna undvikas, att förskottslikvider måste av de militära förvaltningarna erläggas i samband med beställningar av större omfattning. Jag vill emellertid framhålla, att så endast undantagsvis bör ske och att frågor av denna art lämpligen böra, i varje fall tillits vidare, underställas Kungl. Maj:ts prövning.

I anledning av Kungl. Maj:ts i anslutning härtill gjorda hemställan beslöt riksdagen, att till rörelsekapital för försvarets fabriksstyrelse å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 20,000,000 kronor samt att bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att för beredande av ytterligare rörelsekapital åt försvarets fabriksstyrelse tillhandahålla en rörlig kredit av 20,000,000 kronor.

2. Fabriksverkets omfattning.

Enligt den för försvarets fabriksverk gällande provisoriska instruktionen (SFS 1943:559) utövar *försvarets fabriksstyrelse* under Kungl. Maj:t ledningen över de statliga fabriker och anstalter, vilka underställts styrelsen. Styrelsen åligger även att handhava förvaltningen av kapitaltillgångar, vilka utgöras av andra staten tillhöriga anläggningar inom krigsmaterielverkets anskaffningsområde och vilka äro avsedda att för försvarets räkning utnyttjas i drift vid privata företag, ävensom i den mån så av Kungl. Maj:t bestämmes av andra statliga kapitaltillgångar. Dessa fabriker, anstalter och andra anläggningar utgöra tillsammans med styrelsen *försvarets fabriksverk*.

Under fabriksstyrelsens ledning ha jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1943 ställts ammunitionsfabrikerna å Marieberg samt i Karlsborg och Zakrisdal. Akers krutbruk med den däri ingående gasmaskfabriken, Carl Gustafs stads gevärsfaktori, centrala torpedverkstaden samt, intill dess annorlunda förordnas, försvarsväsendets kemiska anstalt, ävensom, allteftersom de inrättas, de för försvarets räkning avsedda centrala tvätt- och reparationsanstalterna.

Beträffande de centrala beklädnadsverkstädernas inordnande under fabriksstyrelsen har Kungl. Maj:t förklarat Sig vilja efter framställning av fabriksstyrelsen förordna.

3. Föreliggande utredning.

Försvarets fabriksfond skall, såsom av det föregående framgår, inrättas från och med budgetåret 1944/45.

I skrivelse den 9 december 1943 ha *försvarets fabriksstyrelse* och *riksräkenskapsverket*, efter samråd i ifrågakommande hänseende med arméförvaltningens tygdepartement och krigsmaterielverket, inkommit med förslag till vissa av de bestämmelser, som i samband med fondens inrättande böra meddelas.

Ämbetsverken ha föreslagit, att å fabriksfondens tillgångssida skall upptagas värdet av byggnader och markområden samt maskiner m. m. ävensom det rörelsekapital å 20,000,000 kronor, vilket enligt det föregående ställts till fabriksstyrelsens förfogande. Å skuldsidan borde upptagas till värdeminskningsskonto avsatta belopp, avseende byggnader och maskiner.

I övrigt inhämtas av utredningen i huvudsak följande.

Fabriksfondens kapitalredovisning.

1. Byggnader och markområden. Under ifrågavarande post ha fabriksfondens tillgångar beräknats till i avrundat tal *28,425,000 kronor*. Härom har anförts följande.

Till en början torde erfordras beslut om överförande till försvarets fabriksfond av vissa av ovannämnda fabriker och anstalter disponerade byggnader och markområden, vilka för närvarande redovisas å försvarsväsendets fastighetsfond. Sålunda böra av ammunitionsfabrikerna i **Karlsborg** och **Zakrisdal**, Åkers krutbruk med gasmaskfabriken, Carl Gustafs stads gevärsfaktori och centrala torpedverkstaden disponerade fastigheter ävensom de centrala tvätt- och reparationsanstalter, vilkas byggande för närvarande förberedes, omföringsvis överföras till fabriksfonden. För ifrågavarande fabriker anvisade, ej förbrukade kapitalinvesteringsmedel böra likaledes upptagas under fabriksfonden.

Beträffande ammunitionsfabriken i **Karlsborg** torde böra framhållas, att kronan tillhörig mark åsatts ett gemensamt under rubriken Fastighetsförvaltningen, **Karlsborg** upptaget värde. Något markvärde enbart för ifrågavarande fabrik finnes således icke redovisat. Sedan värdering av området verkställt i samråd med arméns fortifikationsförvaltning, har fabriksstyrelsen för avsikt att för fastställelse underställa Kungl. Maj:t förslag i ärendet.

Sedan driften vid ammunitionsfabriken å **Marieberg** nedlagts, kommer markområdet att disponeras av Djurgårdskommissionen för exploatering för bostadsbebyggelse. Vid sådant förhållande synas nu disponerade fastigheter allenast böra förhyras från arméns fortifikationsförvaltning efter samma principer som hitintills.

Fabriksstyrelsen har för avsikt att senare föreslå Kungl. Maj:t, att arméns och marinens centrala beklädnadsverkstäder överflyttas till fabriksverket, senast vid tidpunkten för fabriksfondens inrättande. Med anledning härav synes av arméns centrala beklädnadsverkstad disponerad fastighet i Stock-

holm böra överföras till fabriksfonden. Marinens centrala beklädnadsverkstad är inrymd i en byggnad å Stumholmen i Karlskrona, i vilken byggnad jämväl vissa expeditionslokaler för intendenturförvaltningen inom Sydkustens marindistrikt äro belägna. Byggnaden ifråga ingår i det under försvarsväsendets fastighetsfond redovisade fastighetskomplexet, Karlskrona örlogsvarv och örlogsstation. Med hänsyn härtill och då frågan om en sammanslagning av de båda verkstäderna är under övervägande synas för marinens centrala beklädnadsverkstad erforderliga lokaler i förevarande byggnad tills vidare böra förhyras från marinförvaltningen. Då fabriksstyrelsen förutsätter, att kemiska anstalten inom en nära framtid kommer att ställas under ledning av annat organ än styrelsen, böra anstaltens byggnader i samma ordning som för närvarande redovisas å försvarsväsendets fastighetsfond.

Vidkommande lokaler för fabriksstyrelsens eget behov har Kungl. Maj:t genom brev den 18 september 1942 och den 23 juli 1943 upplåtit större delen av fastigheten Birgerjarlsgatan 7, Stockholm, till ämbetslokaler för fabriksstyrelsen. Från och med den 1 oktober 1943 disponerar fabriksstyrelsen fastigheten i sin helhet förutom en portvaktsbostad samt å nedre botten belägna butikslokaler, vilka för närvarande äro uthyrda, därav en till telegrafverket. Fastigheten i fråga redovisas för närvarande å byggnadsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond.

Då de affärsdrivande verkens fastigheter i Stockholm med undantag för domänverkets sedan gammalt redovisas å vederbörande affärsverks fond och då fabriksstyrelsen hos sin anläggningssektion äger tillgång till ett för fastighetsförvaltande uppgifter lämpat organ, vilja ämbetsverken föreslå, att även fabriksstyrelsens ämbetsbyggnad i Stockholm upptages till redovisning å fabriksfonden.

2. Maskiner m. m. Under förutsättning att beviljade investeringsanslag för anskaffning av maskiner i sin helhet bliva förbrukade vid ingången av nästkommande budgetår samt erhållna bemyndiganden att verkställa ersättningsanskaffningar av förnyelsefondsmedel komma att utnyttjas i beräknad omfattning, borde under förenämnda rubrik enligt fabriksstyrelsen och räkenskapsverket redovisas en tillgång av 20,130,000 kronor.

Till stöd härför har framhållits:

Anskaffning av maskiner vid de fabriker, som komma att ingå i fabriksfonden, har skett huvudsakligen med anlitande av å driftbudgeten anvisade medel, i vilket fall desamma uppenbarligen äro att anse såsom i sin helhet avskrivna. Därutöver har emellertid viss ersättningsanskaffning av maskiner för fabriksstyrelsen nu underställda fabriker från och med budgetåret 1942/43 skett med anlitande av medel, som avsatts till en enligt Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1942 inrättad förnyelsefond för maskiner och inventarier. Enligt sistnämnda beslut ävensom särskilt beslut den 30 juni 1943 må högst 1,500,000 kronor för vardera av budgetåren 1942/43 och 1943/44 användas för ersättningsanskaffning av maskiner och inventarier. Jämlikt ifrågavarande bemyndiganden beräknas den 30 juni 1944 vara disponerade omkring 2,450,000 kronor.

Jämväl för marinens centrala beklädnadsverkstad har upplagts särskild förnyelsefond enligt beslut av Kungl. Maj:t den 8 april 1932, å vilken ersättningsanskaffning av maskiner verkställes enligt av Kungl. Maj:t årligen meddelade beslut. Fondens kapitalbehållning, cirka 139,000 kronor, redovisas å ett särskilt diversemedelskonto i marinförvaltningens räkenskaper. För arméns centrala beklädnadsverkstad har särskild förnyelsefond icke inrättats.

Under år 1943 ha medel ställts till fabriksstyrelsens förfogande för anskaffning av maskiner även efter andra principer än förenämnda. Det har

nämligen, såsom framgår av propositionen 1943:163 (sid. 59), ansetts riktigare, att de produkter, som framställas med anlåtande av de till anskaffning föreslagna maskinerna, enligt till grund för fabriksfondens inrättande ligande principer belastas med mot avsättningen till förnyelsefond svarande omkostnadspålägg. Detta syfte ansågs kunna nås genom att medel för anskaffningen anvisades över fonden för förslag till statsverket. Till följd härav ha å nämnda fond anvisats dels å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 ett reservationsanslag å 2,500,000 kronor, dels ock å riksstaten för budgetåret 1943/44 ett reservationsanslag å 1,630,000 kronor eller tillhoppa 4,130,000 kronor för anskaffning av maskiner och utrustning för vissa fabriker och anläggningar samt å riksstaten för budgetåret 1943/44 ett reservationsanslag å 800,000 kronor för anskaffning av maskiner och annan utrustning för centrala tvätt- och reparationsanstalter.

Då fabrikernas och verkstädernas maskiner skola redovisas såsom tillgångar å fabriksfonden, har fabriksstyrelsen påbörjat en allmän värdering av maskinerna. Arbetet härmed är emellertid synnerligen tidsödande och omständligt. Då detsamma icke torde kunna slutföras inom den närmaste tiden, har i och för erhållande av ett ungefärligt maskinvärde en uppskattning verkställt huvudsakligen på grundval av ifrågavarande maskiners inköpspris. Vid den sålunda verkställda värderingen ha maskinerna ansetts böra upptagas till ett värde av omkring 12,000,000 kronor för fabriksverket inberäknat de centrala beklädnadsverkstäderna. Till maskiner ha härvid räknats jämväl vissa allmänna verktyg med stor livslängd. Maskiner anskaffade från och med budgetåret 1942/43 med anlåtande av fabriksstyrelsens förnyelsefondsmedel enligt förenämnda bemyndiganden eller å fonden för förslag till statsverket ha icke inräknats i detta värde.

Till maskiner torde därjämte böra hänföras lokomotiv, motorbåtar, bilar, bussar och truckar m. m. samt vissa andra transportanordningar, såsom traverser, i sistnämnda fall dock endast under förutsättning, att de icke äro mera fast inbyggda i fabriksbyggnaderna, för vilket fall de torde böra hänföras till fastigheter. Nu förefintliga transportanordningar av förevarande slag, vilka ävenledes anskaffats huvudsakligen med anlåtande av medel å driftbudgeten, torde kunna åsättas ett uppskattat värde av 750,000 kronor.

Vid fabriksfondens inrättande torde kapitalbehållningen å förnyelsefonden vid marinens centrala beklädnadsverkstad böra tillgodoföras driftbudgeten.

3. Inventarier. Till inventarier borde enligt ämbetsverken hänföras kontorsmöbler och kontorsmaskiner ävensom övrig förekommande lös inredning. Inventarier av förenämnt slag, vilka merendels torde ha anskaffats med anlåtande i sista hand av medel å driftbudgetanslag, borde vid fabriksfondens uppläggande åsättas ett värde av noll. Icke heller för framtiden borde inventarier redovisas såsom tillgångar utan helt avskrivas redan vid anskaffandet.

4. Rörelsemedel. Förenämnda av 1943 års riksdag å investeringsanslag beviljade 20,000,000 kronor ha föreslagits skola överföras från fonden för förslag till statsverket till försvarets fabriksfond. Vidkommande den rörliga krediten av 20,000,000 kronor, vilken avser tillgodoseendet av erforderligt rörelsekapital utöver det normala, har förutsatts, att den skall stå till fabriksstyrelsens förfogande under angivna förutsättningar även efter inrättandet av fabriksfonden.

5. *De s. k. skuggfabrikerna.* Jämlikt den för försvarets fabriksverk fastställda instruktionen åligger det fabriksstyrelsen att från tidpunkt, som Kungl. Maj:t bestämmer, handhåva förvaltningen av kapitaltillgångar, vilka utgöras av andra staten tillhöriga anläggningar inom krigsmaterielverkets anskaffningsområde än styrelsen underställda fabriker och anstalter och vilka äro avsedda att för försvarets räkning utnyttjas i drift vid privata företag. Dessa tillgångar, vilka sammanfattats under benämningen skuggfabriker, uppgå enligt en av krigsmaterielverket den 6 december 1943 gjord beräkning till ett sammanlagt värde av 109,988,998, kronor varav för centrala förråd 38,500,000 kronor, som icke ansetts böra här medtagas. Frånräknas jämväl hyresmedel, 4,395,998 kronor, och bidrag för uppförande av verkstadsbyggnader, 634,000 kronor, återstå till redovisning å fabriksfonden tillgångar till ett belopp av $(109,988,998 - 38,500,000 - 4,395,998 - 634,000 =) 66,459,000$ kronor. Ämbetsverken ha vidare anfört följande.

Med anlitande av till förfogande ställda medel å driftbudgeten har arméförvaltningens tygdepartement anskaffat vissa maskiner, vilka uthyrts till privata företag för att utnyttjas vid tillverkningar för Carl Gustafs stads gevärsfaktori. Sammanlagda inköpsvärdet av dessa maskiner uppgår till omkring 1,400,000 kronor. Enligt med företagen träffade hyresavtal äga dessa rätt att inlösa maskinerna vid varje tidpunkt för ett belopp motsvarande inköpsvärdet minskat med erlagda hyror. Huruvida och i vad mån ett sådant inlösningsförfarande kan komma att äga rum, finnes icke möjlighet att nu bedöma. Omfattningen av det maskinbestånd, som kommer att kvarbliva i statsverkets ägo, kan således icke för närvarande fastställas. I den mån maskinerna icke övertagas av privatindustrien, böra de upptagas till redovisning å försvarets fabriksfond. Då emellertid hållpunkt saknas för bedömning av det värde, som bör åsättas ifrågasvarande maskinbestånd, synes det ämbetsverken lämpligt, att Kungl. Maj:t av riksdagen bemyndigas att i sinom tid efter framställning från tygdepartementet och fabriksstyrelsen avgöra frågan om och i vad mån förenämnda maskiner skola upptagas till redovisning å fabriksfonden.

Fabriksstyrelsens befattning med tillgångarna vid skuggfabrikerna synes allenast böra avse redovisning av desamma. Den direkta kontrollen över samt skötseln av de olika objekten torde alltjämt böra åvila krigsmaterielverket eller, i den mån efter överenskommelse finnes lämpligt, fabriksstyrelsen.

Ämbetsverken förutsätta, att till krigsmaterielverket inflytande hyror ävensom utgående ersättningar i övrigt för utnyttjandet av ifrågasvarande objekt skola inlevereras till fabriksstyrelsen och där tillgodoföras särskild i staten för fabriksfonden upptagen inkomstpost. Kostnaderna för underhåll och vård av dessa tillgångar böra bestridas från särskild för ändamålet upptagen utgiftspost.

Det torde ankomma å krigsmaterielverket att till Kungl. Maj:t inkomma med äskanden avseende erforderliga ersättnings- och nyanskaffningar ävensom beredskapskostnader.

Av ammunitionsnämnden (krigsmaterielnämnden) respektive krigsmaterielverket under senare år för ersättningsanskaffning av maskiner och verktyg m. m. samt för underhåll av byggnader fonderade medel utgöra för närvarande i runt tal 9,800,000 kronor. I detta belopp ingå medel, avseende ersättning för verktyg av förbruknings- eller inventariekaraktär, å sammanlagt 7,400,000 kronor. Dessa medel synas även i fortsättningen böra stå till krigsmaterielverkets förfogande för avsett ändamål. Återstoden av de fonderade medlen.

eller 2,400,000 kronor, torde under förutsättning att ersättningsanslag avseende skuggfabrikerna anvisas för nästkommande budgetår bära tillgodoföras driftbudgeten vid utgången av innevarande budgetår.

6. Värdeminskningskonto och avskrivning. Å ett för fabriksfonden upplagt värdeminskningskonto ha beräknats skola upptagas för fastigheter 17,464,000 kronor, för maskiner 12,750,000 kronor och för skuggfabrikerna 64,991,000 kronor eller tillhopa 95,205,000 kronor. För framtida avskrivningar å byggnader och maskiner har föreslagits ett förfarande med uteslutande årliga avskrivningar. I dessa avseenden har i skrivelsen anförts följande.

I en av riksräkenskapsverket den 12 juni 1943 avgiven utredning angående kapitalbudgetens utformning har framlagts förslag om slopande av den hittillsvarande förnyelsefondsredovisningen för bland annat de statliga affärsverksfonderna. I stället skulle till ett värdeminskningskonto årligen avsättas dels de belopp, som i förekommande fall lyftats från avskrivningsanslag, dels ock därutöver för varje objekt eller objektgrupp ett belopp svarande mot den på varje år med hänsyn till vederbörande objekts eller objektgrupps genomsnittliga livslängd eller brukningstid fallande delen av det för fullständiga avskrivningen erforderliga beloppet. Det synes ändamålsenligt att för fabriksfonden redan från början upplägges ett värdeminskningskonto enligt ovan berörda principer.

Å ett sålunda upplagt värdeminskningskonto torde i första hand bära upptagas vid ingången av budgetåret 1943/44 avsatta belopp avseende fabriksverkets från statens allmänna fastighetsfond och försvarsväsendets fastighetsfond överförda fastigheter samt för sagda budgetår beräknad årsavskrivning å nämnda fastigheter, uppgående till i runt tal 13,693,000 kronor, respektive 71,600 kronor.

Å försvarsväsendets fastighetsfond redovisade byggnadsvärden å nyare fastigheter, varmed avses med kapitalinvesteringsmedel efter fondens inrättande den 1 juli 1940 anskaffade byggnader, verkställes dels en grundavskrivning med 50 % å byggnadsvärdet med anlåtande av å driftbudgeten anvisade avskrivningsanslag, dels årliga avskrivningar med 1,25 % å byggnadsvärdet. I likhet med vad som vanligen förekommer inom privatindustrien och statens affärsverk, bör efter fabriksfondens inrättande ett förfarande med uteslutande årliga avskrivningar förekomma. Ett sådant ur kostnadsberäkningssynpunkt mera korrekt avskrivningsförfarande bör enligt ämbetsverkens förmenande även eftersträvas i fråga om redan anvisade kapitalinvesteringsanslag i den mån desamma icke utbetalats av riksgäldskontoret vid tidpunkten för fabriksfondens inrättande den 1 juli 1944. De besparingar å avskrivningsanslag för nya kapitalinvesteringar, som vid sådant förhållande skulle uppstå, bära tillföras budgetutjämningsfonden.

För fastigheter torde således å värdeminskningskontot, inklusive beräknad grundavskrivning, 3,700,000 kronor, å före den 1 juli 1944 ianspråktaga investeringsanslag, bära uppföras (13,693,000 + 71,600 + 3,700,000 =) i avrundat tal 17,464,000 kronor.

De med anlåtande av medel å driftbudgeten anskaffade maskinerna m. m., vilkas värde, såsom tidigare angivits, uppskattats till omkring 12,750,000 kronor, torde bära betraktas såsom i sin helhet avskrivna.

Jämväl de med anlåtande av driftbudgetsmedel till ett belopp av 63,579,000 kronor anskaffade byggnader och maskiner, vilka upplåtits eller utlånats till enskilda (skuggfabrikerna), bära anses såsom helt avskrivna. Dessutom bör å värdeminskningskontot avseende skuggfabrikerna

uppföras beräknad avsättning enligt hittills tillämpade principer för å fastighetsfonden redovisade skuggfabriker med 1,412,000 kronor. För skuggfabrikerna skulle alltså å värdeminskningskontot redovisas sammanlagt (63,579,000 + 1,412,000 =) 64,991,000 kronor.

Av fabriksstyrelsen med anlitande av förnyelsefondsmedel eller å fonden för förslag till statsverket anskaffade maskiner, vilka till stor del icke alls eller i mycket liten utsträckning hinna tagas i bruk före ingången av budgetåret 1944/45, torde däremot böra upptagas utan att till någon del avskrivas.

Vid utgången av budgetåret 1943/44 beräknas å fabriksstyrelsens nuvarande provisoriska förnyelsefond kvarstå en odisponerad behållning av 4,600,000 kronor. Med hänsyn till de föreslagna ändrade principerna för avskrivningarnas redovisning synes förnyelsefonden i samband med fabriksfondens inrättande böra avvecklas. På grund härav synes nyssnämnda den 30 juni 1944 å fonden beräknade behållning böra tillgodoföras driftbudgeten med undantag av det belopp, som erfordras för ersättningsanskaffning under nästkommande budgetår. För detta ändamål har fabriksstyrelsen beräknat samma belopp som för innevarande budgetår, eller 1,500,000 kronor. Därest det av riksräkenskapsverket den 11 juni 1943 framlagda förslaget till omläggning av kapitalredovisningen genomföres, bör detta belopp i stället såsom ersättningsanslag uppföras å investeringsstat. Driftbudgeten skulle sålunda komma att tillgodoföras ett belopp av omkring (4,600,000 — 1,500,000 =) 3,100,000 kronor eller under sistnämnda förutsättning 4,600,000 kronor.

Beträffande de framtida avskrivningarna å byggnader och maskiner kommer förslag snarast att underställas Kungl. Maj:t. Såvitt nu kan bedömas, torde avsättning till värdeminskningskontot för nästa budgetår kunna beräknas till 600,000 kronor.

7. Beräkning av fabriksfondens ingående kapitalbehållning. Med ledning av de värden, som i det föregående angivits, skulle fabriksfondens nettokapitalbehållning den 1 juli 1944 aproximativt kunna beräknas till 39,809,000 kronor enligt nedanstående uppställning.

	Kronor.
Fastigheter	28,425,000
Maskiner m. m.	20,130,000
Rörelsekapital	20,000,000
Byggnader och maskiner m. m., utnyttjade i drift vid privata företag	66,459,000
	Summa 135,014,000

Avgår till värdeminskningskonto avsatta belopp:

Fabriksverket	30,214,000	
Krigsmaterielverket	64,991,000	95,205,000

Beräknad kapitalbehållning 39,809,000

Särskilda frågor i samband med fabriksfondens tillkomst.

1. Redovisning av fabriksfondens avkastning. För redovisning av överskott å rörelsen, vilket förutsattes skola inlevereras till statskontoret, har en särskild inkomstitel ansetts böra uppläggas å driftbudgeten, förslagsvis under B. Inkomster av statens kapitalfonder efter IV. Försvarsväsendets fastighetsfond med rubriken Försvarets fabriksfond.

Med utgångspunkt från den ovan angivna nettokapitalbehållningen å fabriksfonden vid ingången av budgetåret 1944/45 har överskottet för detta budgetår efter en räntefot av 3,6 % beräknats till omkring 1,430,000 kronor.

2. Pensionering av tjänstemän och arbetare. Fabriksstyrelsen och riksräkenskapsverket ha föreslagit, att någon pensionsfondering, avseende fabriksverkets personal, icke skulle äga rum samt att pensioneringen skulle ombesörjas av statskontoret, i vad avsåge tjänstemän, och av statens pensionsanstalt beträffande arbetare. Av fabriksstyrelsen under budgetåren 1940/41—1943/44 innehållna pensionsavdrag samt därutöver avsatta belopp för täckande av fabriksverkets pensionsförpliktelser, tillhopa 2,700,000 kronor, borde i avslutning härtill tillgodoföras driftbudgetens inkomstsida.

I detta avseende har anförts följande.

Frågan angående sättet för bestridandet av pensionskostnaderna vid fabriksverket torde kunna lösas i enlighet med tvenne alternativ. Det första innebär, att pensionsfonder för ändamålet skulle uppläggas enligt samma principer som för de affärsdrivande verken, varvid ett fortsättande av den fondbildning för ifrågavarande ändamål, som redan påbörjats inom fabriksverket, skulle äga rum. I detta fall skulle fabriksstyrelsen ha att bevilja och utbetala pensioner ävensom i övrigt svara för pensionsfrågornas handläggning. Det andra alternativet innebär i stort sett, att pensionering av fabriksverkets tjänstemän och arbetare skulle ombesörjas av statskontoret respektive statens pensionsanstalt, varvid fabriksstyrelsen skulle ha att till nämnda verk årligen inleverera ett belopp motsvarande dels å tjänstemäns och arbetares löner innehållna pensionsavdrag, dels fabriksverket därutöver åvilande, efter en approximativ försäkringsmatematisk beräkning fastställt tillskott till förenämnda avdrag för de framtida pensionskostnadernas täckande. De sålunda inlevererade beloppen förutsätts komma att upptagas såsom särskilda uppbördsmedel under vederbörliga pensionsanslag å tolfte huvudtiteln.

Om det förstnämnda alternativet skulle genomföras torde för pensionsfrågornas handläggning på detta område särskilt sakkunnig personal inom en nära framtid behöva anställas hos fabriksstyrelsen. Med hänsyn härtill och till den jämförelsevis ringa omfattning fabriksverkets pensionsväsende kan väntas få, synes det andra alternativet vara att föredraga. Härigenom skulle man även undvika vissa svårigheter, vilka alltid föreligga vid överförande av pensionsberättigad personal från en statlig pensionskassa till en annan. Det sistnämnda alternativet torde vidare stå i god överensstämmelse med de åtgärder, vilka statsmakterna under senare år vidtagit för ernående av en centralisering av det statliga pensionsväsendet.

För budgetåret 1944/45 kan det till inleverering ifrågasatta beloppet — under förutsättning att förändringar i fabriksverkets sysselsättningsgrad icke komma att inträffa — vid tillämpning av nuvarande beräkningsgrunder uppskattas till i runt tal 755,000 kronor.

3. Beredskapskostnadernas täckande. Beträffande spørsmålet om beredskapskostnadernas täckande ha ämbetsverken erinrat om 1941 års förvaltningsutrednings och 1942 års militära bolagsutredning förslag. Ämbetsverken ha för egen del anført följande.

Såsom bolagsutredningen framhållit komma beredskapskostnaderna att inkludera ett flertal olika kostnader, såsom ränteförluster, avskrivningar,

reparations- och underhållskostnader samt vissa löner. Helt naturligt komma ifrågakostnader att i hög grad variera från månad till månad beroende på fabrikenas sysselsättningsgrad. Att vid sådant förhållande angiva några generella grunder för beräkning av beredskapskostnadernas storlek torde icke vara möjligt. Det smidigaste sättet för beredskapskostnadernas täckning torde vara, att ersättningsbelopp för täckning av dessa kostnader årligen anvisas ur särskilt anslag å driftbudgeten.

Bland beredskapskostnaderna ingår förräntning av det i fabriksverket nedlagda beredskapskapitalet. Storleken av sagda kapital kommer i samma utsträckning som beredskapskostnaderna i övrigt att bli underkastat betydande variationer. Det torde böra framhållas, att kostnaderna för beredskapskapitalets förräntning kunna ersättas efter två alternativ, nämligen antingen genom att det vid varje särskilt tillfälle för investering i fabriksverket avsedda kapitalet helt avskrivs i den mån det kan hänföras till beredskapskapital eller att fabriksverket i första hand förräntar hela det i verket nedlagda kapitalet samt därefter beredes årlig ersättning för förräntning av det särskilda beredskapskapitalet. Med hänsyn till att storleken av det vid varje tidpunkt ianspråktaga beredskapskapitalet på samma sätt som de löpande beredskapskostnaderna varierar efter sysselsättningsgraden vid fabriken, vilja ämbetsverken förorda det senare alternativet, varvid i det allmänna beredskapsanslaget även komma att inräknas förräntningskostnaderna för beredskapskapitalet.

Innan närmare erfarenhet vunnits om beredskapskostnadernas storlek, torde den av 1942 års bolagsutredning uppskattningsvis verkställda beräkningen, enligt vilken dessa kostnader skulle uppgå till 1,500,000 kronor årligen kunna tjäna såsom utgångspunkt. Sistnämnda belopp är emellertid uppskattat med hänsyn till fredsförhållanden, varför anslagsbehovet för budgetåret 1944/45 för den händelse någon väsentlig minskning i fabriksverkets sysselsättningsgrad icke kommer att inträffa, vilket givetvis är omöjligt att nu förutse, kan väntas bli väsentligt mindre.

Ämbetsverken ha approximativt uppskattat anslagsbehovet för fabriksverkets del till 1,000,000 kronor, med vilket belopp å riksstaten för budgetåret 1944/45 borde uppföras ett förslagsanslag för beredskapskostnadernas täckande.

4. Övriga frågor. I och med inrättande av försvarets fabriksfond borde framhålla ämbetsverken, medelsanvisningar för byggnadsändamål och maskinanskaffning m. m. vid fabriksverket tills vidare ske såsom kapitalinvesteringar i fabriksfonden. Fabriksfonden syntes därvid lämpligen böra upptagas under särskild rubrik omedelbart efter IV. Försvarsväsendets fastighetsfond. Efter fabriksfondens inrättande borde vidare medelsanvisningar över kapitalbudgeten av riksgäldskontoret utbetalas till fabriksstyrelsen. Särskilt beslut i sådant avseende erfordrades beträffande sådana kapitalinvesteringsanslag, som beviljats å riksstaten till och med budgetåret 1943/44 men icke före utgången av nämnda budgetår lyftats i riksgäldskontoret. För fabriksverket avsedda medel å driftbudgeten borde efter fabriksfondens inrättande i förekommande fall ställas till fabriksstyrelsens förfogande.

Fabriksstyrelsen har slutligen anmält sin avsikt att senare underställa Kungl. Maj:t detaljerat förslag till ändringar och tillägg i instruktionen för försvarets fabriksverk, varjämte frågan om fastställelse av driftkostnadsstat för fabriksverket snarast komme att bringas under Kungl. Maj:ts prövning.

4. Yttranden.

Över förslaget ha yttranden avgivits av försvarets civilförvaltning, arméns fortifikationsförvaltning, marinförvaltningen, byggnadsstyrelsen, statskontoret och statens pensionsanstalt.

Marinförvaltningen har icke framställt någon erinran mot förslaget i vad detta rör centrala torpedverkstaden och marinens centrala beklädnadsverkstad.

Arméns fortifikationsförvaltning har icke haft annat att erinra mot förslaget än att vissa närmare angivna byggnader i Karlsborg enligt förvaltningens mening alltjämt borde redovisas å försvarsväsendets fastighetsfond. Såsom skäl härför har anförts, att de i varje fall delvis erfordrades för tillgodoseende av lantförsvarets behov.

Försvarets civilförvaltning har i huvudsak icke haft något att erinra mot framställningen. Ämbetsverket har helt anslutit sig till förslaget, att medel för täckande av de beredskapskostnader, som sammanfattas under benämningen tomgångsförluster, årligen skulle anvisas från särskilt anslag å driftbudgeten. Detta borde dock få disponeras allenast efter beslut av Kungl. Maj:t, sedan utredning inkommit om beredskapskostnadernas storlek under tilländalupet budgetår. Ämbetsverket har vidare påpekat, att i det värde, som för krigsmaterielverkets del skulle redovisas å fabriksfonden, kommit att medtagas ett belopp av 700,000 kronor, vilket anvisats för anskaffning av råmateriel. Såväl fondens tillgångs- som skuldsida borde följaktligen minskas med sagda belopp.

Byggnadsstyrelsen har framhållit, att upplåtelsen till fabriksstyrelsen av fastigheten Birger Jarlsgatan 7 icke ansetts definitiv och att fastigheten som kontorshus vore omodern. Då den emellertid hade ett synnerligen förmånligt läge, vore den ett värdefullt bytesobjekt. Styrelsen har fördenskull funnit lämpligast, att fastigheten alltjämt redovisades under byggnadsstyrelsens delfond.

Statskontoret har framhållit, att affärsmässiga synpunkter icke anlagts vid fastställandet av de värden, med vilka fabriksfondens tillgångar och skulder nu vore uppförda i rikshuvudboken. Det kunde därför ifrågasättas, huruvida dessa värden utan vidare borde överföras till den nya fonden. Enligt ämbetsverkets mening borde fondens kapital göras till föremål för en uppskattning på affärsmässig grundval. Sedan denna verkstälts, borde de framkomna värdena uppföras å tillgångssidan, varjämte värdeminskningsskontot icke borde belastas med några ingångsavskrivningar. Vid varupriskalkyleringen borde hänsyn icke tagas till beredskapskapitalet men däremot till att fredskapitalet skulle förräntas efter en skäligt avvägd räntefot. Beträffande pensioneringsspörsmålen har statskontoret anslutit sig till vad statens pensionsanstalt anfört.

Statens pensionsanstalt har beträffande de med pensionering av tjänstemän och arbetare vid försvarets fabriksverk sammanhängande spörsmålen anfört bland annat följande.

Enligt den nuvarande, av 1938 års riksdag godkända ordningen för de statliga pensionsutgifternas bestridande utgå pensioner — av levnadskostnads- växlingarna beroende rörliga tillägg däri inbegripna — samt livräntor enligt allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena, 1942 års tjänste- och familjepensionsreglementen för arbetare samt de s. k. summariska pensionsbestämmelserna för arbetare såvitt angår andra förvaltningsgrenar än de affärsdrivande verken från anslag å riksstatens tolfte huvudtitel. Vid samtliga affärsdrivande verk utgå däremot pensions- och livränteförmånerna från särskilda tjänste- respektive familjepensionsfonder vid de olika verken, vilka fonder äro gemensamma för tjänstemän och arbetare. Fonderna tillföras den överslagsvis beräknade summan av anställningshavarnas pensionsavdrag samt därutöver vissa ersättningar av affärsverksmedlen för pensionsutgifterna. Dessa ersättningar torde motsvara den del av de faktiska pensionsutgifterna, som överstiger vad pensionsfonderna enligt försäkringstekniska grunder kunna bestrida med hänsyn till fondernas medeltillgångar och pensionsavdragens storlek. Utgifterna för kristillägg å pensionerna från fonderna bestridas från särskilda poster i verkens driftkostnadsstater.

Såsom huvudanmärkning mot det av ämbetsverken förordade förslaget gäller, att detsamma skulle innebära en principiell avvikelse från nyssnämnda ordning för pensionskostnadernas bestridande. Förslaget synes överhuvudtaget sakna motsvarighet inom det statliga pensionsväsendet.

Pensionsanstalten har svårt att se, att tillräckliga skäl föreligga att i fråga om pensionskostnadernas bestridande tillämpa annan ordning för försvarets fabriksverk än för övriga affärsdrivande verk. Härigenom åstadkommes visserligen icke någon fullständig utjämning av pensionskostnaderna under olika tidsperioder, och ej heller vinnes någon direkt grundval för rättvisande självkostnadsberäkningar beträffande driften. Det borde dock enligt anstaltens mening icke vara utslutet att genom fristående utredningar skaffa underlag för nödigt hänsynstagande till pensionsutgifternas betydelse såsom driftkostnadsfaktor. Under alla förhållanden torde nämnda syfte med hänsyn till vanskligheten att beräkna de rörliga delarna av pensionsförmånerna och jämväl till andra omständigheter endast ofullständigt kunna vinnas.

Vad angår spörsmålet om sättet för pensionsärendenas handläggning, synes detta kunna lösas oberoende av principfrågan om kostnadernas bestridande. Olägenheten att inom fabriksstyrelsen behöva anställa särskilt sakkunnig personal för pensionsfrågornas handläggning synes kunna undvikas genom att, liksom fallet är vid statens reproduktionsanstalt, låta prövningen av pensionsärenden ombesörjas av statskontoret beträffande tjänstemännen och av statens pensionsanstalt beträffande arbetarna. Bestyret att verkställa utbetalning av de fastställda grundpensionerna med därå belöpande rörliga tillägg och kristillägg torde utan svårighet kunna skötas av fabriksstyrelsen.

På grund av vad sålunda anförts har pensionsanstalten förordat, att den pensionsordning, som nu gäller för statens reproduktionsanstalt, bringas i tillämpning i fråga om försvarets fabriksverk och att således tjänste- och familjepensionsavdragen tillföras vid fabriksverket upplagda tjänste- och familjepensionsfonder och pensionskostnaderna bestridas från pensionsfonderna med bidrag av driftmedel.

5. Anskaffning av maskiner och utrustning för försvarets fabriksverk.

I riksstaten för budgetåret 1942/43 var uppfört ett anslag av 500,000 kronor, avsett för nyanskaffning av utrustning för försvarsväsendets verkstadsnämnd

underställda fabriker och för sådan ersättningsanskaffning, till vilken nämndens förnyelsefond för maskiner och inventarier icke lämnade tillgång. Anslaget disponerades av Kungl. Maj:t på sätt Kungl. Maj:t efter framställning av nämnden för varje särskilt fall beslutade.

I riksstaten för innevarande budgetår har å fjärde huvudtiteln uppförts ett reservationsanslag för samma ändamål och av samma storlek.

I sina anslagsäskanden för nästa budgetår har *försvarets fabriksstyrelse* anfört, att ett dylikt anslag erfordrades även för budgetåret 1944/45. Anslagets användning borde emellertid begränsas att avse sådana nyanskaffningar, vilka icke hade karaktären av reinvesteringar. Det syntes styrelsen som om anslaget efter de anskaffningar, vilka ägt rum under de senaste åren, kunde rätt avsevärt nedbringas. Enligt styrelsens mening borde detsamma för nästkommande budgetår begränsas till 250,000 kronor. Anslaget borde lämpligen rubriceras såsom Anskaffning av maskiner och utrustning för försvarets fabriksverk samt anvisas såsom investeringsanslag för fabriksfonden.

Departements-
chefen.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att de till försvarets fabriksverk anslutna fabrikeras tillgångar och skulder skola jämlikt beslut av fjolårets riksdag från och med budgetåret 1944/45 upptagas till redovisning å en särskild i rikshuvudboken uppförd kapitalfond, benämnd försvarets fabriksfond. Detta beslut innebär en reglering av verksamheten efter de grunder, som gälla för statlig affärsdrift, varigenom skapas förutsättningar för en rättvisande självkostnadsberäkning vid prissättningen av de vid verksamheten framställda produkterna. Efter fondens inrättande komma sålunda priserna å dessa produkter att principiellt innefatta täckning för samtliga kostnader för produktionen med undantag — vid bifall till vad jag i det följande föreslår — för vissa kostnader av beredskapsnatur. Ifrågavarande produktionskostnader komma sålunda ytterst att belasta de för materielanskaffning för försvarsväsendet uppförda anslagen i stället för att, såsom nu är fallet, belasta även andra anslag. Såsom vid anmälan av årets statsverksproposition (bilagan fjärde huvudtiteln, sid. 16 f.) anförts bortfaller härvid det anslag, som för innevarande budgetår å fjärde huvudtiteln anvisats till försvarets fabriksstyrelse, varförutom vissa andra å huvudtiteln uppförda anslag — bland annat de för de olika försvarsgrenarna anvisade anslagen till avlöningar till aktiv personal m. fl. — röna inverkan.

I annat sammanhang torde jag få återkomma till de smärre ändringar i beräkningarna av fjärde huvudtitelns anslag, som fabriksfondens inrättande från och med nästa budgetår sålunda kunna föranleda — dessa anslag ha i årets statsverksproposition uppförts med beräknade belopp — och upptager nu på grundval av föreliggande, av fabriksstyrelsen och riksräkenskapsverket framlagda utredning till behandling de spörsmål, som avse fondens inrättande och som kräva riksdagens medverkan. Driftkostnadsstat för försvarets fabriksverk tillkommer det Kungl. Maj:t att fastställa, varför i detta sammanhang behandlas endast de i utredningen berörda frågorna om upptagande till redovisning å fonden av fastigheter, maskiner m. m. samt därmed samman-

hängande spörsmål om värdeminskningsskonto, om redovisning av överskott å driftbudgeten m. m., om de förutnämnda beredskapskostnadernas täckande, om de nu förefintliga förnyelsefondernas avveckling samt om ordnandet av pensioneringen för tjänstemän och arbetare vid försvarets fabriksverk.

Jag vill till en början erinra, att chefen för finansdepartementet i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet rörande kapitalbudgeten förordat en omläggning av redovisningen för kapitalbudgeten, varigenom såväl nyanskaffning som ersättningsanskaffning skulle göras till föremål för beslut av riksdagen. De beträffande fabriksfonden i den föreliggande utredningen framlagda förslagen äro i huvudsak uppgjorda med hänsyn tagen till dessa nya budgetprinciper.

I överensstämmelse med fabriksstyrelsens och riksräkenskapsverkets förslag böra å *fabriksfondens tillgångssida* upptagas fabriksverkets byggnader och markområden samt maskiner m. m. ävensom å investeringsanslag anvisade rörelsemedel. Såsom ämbetsverken föreslagit böra därutöver å fonden redovisas jämväl de byggnader och maskiner m. m., som utnyttjas för krigsmaterielverkets räkning i drift vid privata företag. I sistnämnda tillgångar ingå till ett belopp av 2,880,000 kronor fastigheter, redovisade å försvarsväsendets fastighetsfond, medan återstoden av dessa tillgångar förvärvat med anlitande av driftbudgetsmedel. Sammanlagt skulle enligt ämbetsverkens förslag fabriksfondens tillgångssida upptagas till i runt tal 135,000,000 kronor.

Ämbetsverkens beräkning av fastighetsvärdet å försvarets fabriksfond, innefattande jämväl en specifikation av de fastigheter (utom de s. k. skuggfabrikerna), som vid bifall till nämnda förslag skulle överföras från statens allmänna fastighetsfond och försvarsväsendets fastighetsfond till den nya fonden, torde böra fogas vid detta protokoll. De fastigheter, som i denna förteckning avses, böra överföras till redovisning å fabriksfonden med undantag dock för den för försvarets fabriksstyrelse avsedda fastigheten Birger Jarlsgatan 7 i Stockholm, vilken allttjämt synes böra redovisas å byggnadsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond.

Fabriksstyrelsen och riksräkenskapsverket ha förutsatt, att en överföring skulle ske av de i fastighetsfonderna upptagna värdena och däremot svarande avskrivningsbelopp samt att tillgångar, vilka anskaffats med anlitande av driftbudgetsmedel, skulle redovisas med samma belopp å tillgångs- och skuldsidorna och således betraktas som helt avskrivna. Häremot har statskontoret framhållit, att fabriksfondens kapital borde upptagas till ett efter affärsnämsig uppskattning erhållet belopp.

I anledning härav må erinras, att fabriksstyrelsen, såsom av den föreliggande utredningen framgår, påbörjat en allmän värdering av fabrikkernas och verkstädernas maskiner. En ytterligare undersökning av de värden, till vilka vid tillämpning av affärsnämsiga principer fondens kapital skulle uppskattas, borde således närmast gälla de å fonden redovisade fastigheterna. En undersökning härav skulle möta vissa svårigheter och bliva relativt tidsödande samt medföra kostnader för statsverket. Härtill kommer att, såvitt kunnat rent approximativt bedömas, en dylik undersökning icke torde kunna

resultera i någon mera väsentlig ändring av de nettovärden, som enligt fabriksstyrelsens och riksräkenskapsverkets förslag skulle upptagas å fonden. För närvarande synes mig fabriksstyrelsens och riksräkenskapsverkets förslag till invärdering kunna godtagas.

I förslaget har även berörts frågan om redovisning å fabriksfonden av vissa maskiner, som arméförvaltningens förutvarande tygdepartement anskaffat med anlitande av driftbudgetsmedel och uthyrt till privata företag för att utnyttjas vid tillverkningar för Carl Gustafs stads gevärsfaktori. Ämbetsverken ha föreslagit, att Kungl. Maj:t skulle utverka riksdagens bemyndigande att avgöra frågan om och i vad mån redovisning av dessa maskiner skulle ske å fabriksfonden. För egen del finner jag den omständigheten, att vissa maskiner förvärvas av privata företag, icke böra hindra, att maskinerna redovisas å fonden i den mån sådant förvärv icke skett före den 1 juli 1944. De böra härvid upptagas till sitt inköpsvärde, med vilket samtidigt värdeminskningsskontot för krigsmaterielverkets tillgångar i fonden bör ökas. De hyror, vilka inflyta för maskinernas utnyttjande, synas böra tillgodoföras inkomstpost å fonden.

Närmare bestämmelser rörande fastställandet av värdena å fondens kapitaltillgångar torde i anslutning till det nu anförda få i sinom tid meddelas av Kungl. Maj:t. Vad arméns fortifikationsförvaltning och försvarets civilförvaltning i ämnet anført torde härvid få beaktas. Anmärkas må i detta sammanhang, att de medel, som för anskaffning av maskiner anvisats över fonden för förslag till statsverket, böra omföringsvis uppdebiteras å fabriksfonden, i samband varmed fonden för förslag till statsverket bör med motsvarande belopp nedskrivnas.

I likhet med fabriksstyrelsen och riksräkenskapsverket förutsätter jag, att den rörliga kredit av 20,000,000 kronor, som jämlikt beslut av fjolårets riksdag tillhandahålles fabriksstyrelsen och som avser att täcka behovet av rörelsekapital utöver det genom anvisande av investeringsanslag tillgodosedda, även efter fabriksfondens inrättande skall under oförändrade villkor stå till styrelsens förfogande.

Å *fabriksfondens skuldsida* böra, såsom i utredningen föreslagits, å ett värdeminskningsskonto upptagas erforderliga avskrivningsmedel. Till detta konto böra, vilket framgår av det förut sagda, från statens allmänna fastighetsfond och försvarsväsendets fastighetsfond överföras för fabriksverkets fastigheter avsatta belopp, vartill bör läggas grundavskrivning med 50 % å de för investering i fastigheter anvisade medel, vilka bliva disponerade före den 1 juli 1944. För maskiner torde å värdeminskningsskontot böra upptagas hela inköpsvärdet för de med anlitande av driftbudgetsmedel anskaffade maskinerna. Å kontot bör vidare redovisas ett belopp, motsvarande kostnaderna för de likaledes med driftbudgetsmedel anskaffade s. k. skuggfabrikerna, vilka alltså böra anses såsom helt avskrivna. Till detta belopp bör läggas dels å försvarsväsendets fastighetsfond avsatta medel för krigsmaterielverkets å fonden redovisade fastigheter, dels beräknad årsavskrivning å dessa fastigheter för budgetåret 1943/44, dels ock grundavskrivning för dessa fastigheter med 50 % å de medel, som bliva rekviderade före 1 juli 1944. Slutligen

bör vid bifall till mitt förslag om redovisning å fabriksfonden av de av arméförvaltningens tygdepartement anskaffade maskinerna värdeminskningskontot ökas med inköpsvärdet för de maskiner, vilka den 1 juli 1944 alltjämt kvarstå i kronans ägo. Sammanlagt skulle värdeminskningskontot komma att uppgå till omkring 96,000,000 kronor.

Fabriksstyrelsens och riksräkenskapsverkets beräkning av värdeminskningskontot torde böra fogas vid detta protokoll.

Såsom i propositionen 1943: 180 förutsatts, böra från och med budgetåret 1944/45 de anslag, vilka å statsbudgeten skola anvisas för nyanläggning och utvidgning av nytillverkande fabriker inom försvarsväsendet ävensom för anskaffning av maskiner och för ökning av rörelsemedel, uppföras såsom investeringsanslag för den nya fonden. Detsamma synes böra gälla i fråga om mera omfattande inventarieanskaffning. Beträffande sådana investeringsanslag för byggnadsändamål, som anvisas efter fondens inrättande, ha fabriksstyrelsen och riksräkenskapsverket — delvis i motsats till vad i detta hänseende uttalats i sagda proposition — förutsatt, att sådan grundavskrivning med 50 % å byggnadsvärdet, som med anlitande av särskilda avskrivningsanslag nu sker, icke skall förekomma utan allenast årliga avskrivningar äga rum. Då denna anordning överensstämmer med den som vanligen förekommer inom statens affärsverk och medger en säkrare beräkning av de med produktionen förenade självkostnaderna, vill jag icke resa erinran mot förslaget i denna del och utgår därvid från att enbart årsavskrivning skall tillämpas jämväl beträffande redan anvisade kapitalinvesteringsanslag, i den mån dessa icke disponeras före den 1 juli 1944. De besparingar å avskrivningsanslag för nya kapitalinvesteringar, som härigenom uppkomma, böra i enlighet med ämbetsverkens förslag tillgodoföras budgetutjämningsfonden. Jag förutsätter, att fabriksstyrelsen i samråd med riksräkenskapsverket avgiver förslag till de närmare bestämmelser i ämnet, som böra meddelas, och att frågan på grundval härav av Kungl. Maj:t upptages till övervägande i samband med fastställande av stat för fabriksfonden för nästa budgetår. För nästa budgetår torde den av fabriksstyrelsen och riksräkenskapsverket beräknade avsättningen till värdeminskningskontot, 600,000 kronor, kunna godtagas.

I detta sammanhang må erinras, att av de medel — tillhopa 16,250,000 kronor — som av riksdagen å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 och å riksstaten för innevarande budgetår anvisats till utbyggnad av vissa fabriker och anläggningar, ett belopp av 9,000,000 kronor funnits vara direkt hänförliga till utflyttning av ammunitionsfabrikens avdelning å Marieberg. Såsom av 1943 års riksdag förutsatts skall vederbörlig grundavskrivning av sistnämnda investering ske med anlitande av särskilda medel (nettoinkomsterna från den av djurgårdskommissionen bedrivna exploateringen av försvarets andel i Mariebergs—Konradsbergsområdena m. m.). De för denna avskrivning erforderliga medlen, 4,500,000 kronor, skola följaktligen icke belasta den ekonomiska ram för försvarsväsendet, som av 1942 års riksdag angivits för femårsperioden 1942/47. Vid bifall till det av mig nyss förordade förslaget till ändrade grunder för avskrivning av fabriksverkets fastigheter skulle sistnämnda belopp till den del det icke redan tagits i anspråk för av-

skrivningsändamål, eller i runt tal 2,700,000 kronor, komma att i form av årliga avskrivningar belasta fabriksfonden och därigenom även riksstatens fjärde huvudtitel. Till undvikande härav böra nu omhandlade medel fortfarande användas för avskrivning av ifrågavarande fabrik och för detta ändamål tillföras fabriksfonden. Den föreslagna omläggningen utgör icke hinder härför.

Å försvarsväsendets fastighetsfond eller fonden för förlag till statsverket anvisade men icke före den 1 juli 1944 av riksgäldskontoret utbetalade medel, avseende fabriksverkets anläggningar, böra i överensstämmelse med fabriksstyrelsens och riksräkenskapsverkets förslag och på sätt förutsatts i propositionen 1943:180 anses anvisade å fabriksfonden. Enligt den föreslagna utformningen av kapitalbudgeten komma de då också att bliva ställda till fabriksstyrelsens förfogande.

Vid bifall till det förslag rörande slopande av den hittillsvarande förnyelsefondsredovisningen för bland annat de statliga affärsverksfonderna, som enligt det föregående framlagts i årets statsverksproposition, kunna i samband med fabriksfondens inrättande de *provisoriska förnyelsefonder*, vilka upplagts för täckande av kostnader för ersättningsanskaffningar, i enlighet med fabriksstyrelsens och riksräkenskapsverkets förslag avvecklas, varvid fondernas behållning bör tillgodoföras den å riksstatens inkomstsida uppförda inkomstiteln övriga diverse inkomster. De belopp, om vilka här är fråga, utgöra för fabriksverket omkring 4,600,000 kronor, för krigsmaterielverket 2,400,000 kronor och för marinens beklädnadsverkstad 139,000 kronor, eller sammanlagt 7,139,000 kronor. Härvid har jag förutsatt, att ett belopp av 7,400,000 kronor, vilket fonderats av ammunitionsnämnden (krigsmaterielnämnden) respektive krigsmaterielverket för beredande av ersättning för vissa verktyg, i enlighet med fabriksstyrelsens och riksräkenskapsverkets förslag även i fortsättningen, i avvaktan på prövningen av vissa av riksräkenskapsverket väckta förslag rörande redovisningen av dessa medel, fortfarande skall stå till krigsmaterielverkets förfogande. Vid ianspråktagande av förutnämnda medel, 7,139,000 kronor, erfordras anvisande av investeringsanslag för ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten, vilket för fabriksverket torde böra i enlighet med föreliggande förslag under Försvarets fabriksfond upptagas till 1,500,000 kronor. Till frågan om investeringsanslag för krigsmaterielverket torde jag få återkomma i annat sammanhang.

Den i den föreliggande utredningen berörda frågan om redovisande å driftbudgetens inkomstsida av *överskott å rörelsen* bör ses i samband med frågan om täckande av förutnämnda kostnader för vidmakthållande i fred av de nytillverkande fabrikernas *beredskap*. I denna fråga ha olika meningar gjort sig gällande, och tre alternativa förslag till lösning av problemet ha framkommit. Sålunda förordade 1941 års förvaltningsutredning, att dessa kostnader skulle täckas genom förhöjning av priserna på de till staten levererade produkterna. 1942 års militära bolagsutredning framhöll, att spörsmålet egentligen gällde sådana kostnader, som kunde sammanfattas under benämningen tomgångsförluster, d. v. s. kostnader, som uppstode genom att fabriker vore utbyggda och utrustade för tillverkning avsevärt överstigande fredsbehovet. Dessa kostnader, vilka nära syntes motsvara räntan å det i

fredsproduktionen sysselsätta kapitalet, borde, i den mån de icke avsåge en mera normal tomgångsförlust enligt bolagsutredningens mening täckas av det överskott å rörelsen, som uppkomme vid en självkostnadsberäkning inkluderande även kapitalränta. Slutligen ha i föreliggande utredning fabriksstyrelsen och riksräkenskapsverket förordat, att ersättningsbelopp för kostnadernas täckande årligen skulle anvisas från särskilt anslag å riksstaten. Under normala förhållanden skulle således å riksstatens inkomstsida redovisas överskott å fabriksverkets rörelse med omkring 1,500,000 kronor, motsvarande viss procent å ianspråktaget kapital, medan samtidigt å utgiftssidan skulle anvisas anslag för täckande av verkets beredskapskostnader.

För egen del får jag anföra, att jag svårligen kan förorda det av 1941 års förvaltningsutredning föreslagna alternativet, vilket skulle göra prissättningen å fabriksverkets produkter beroende av storleken av de mycket varierande beredskapskostnaderna. Det synes mig principiellt riktigast, att dessa kostnader med av bolagsutredningen angiven begränsning bestridas från ett å riksstaten anvisat anslag. Att beräkna storleken av de beredskapskostnader, som kunna uppkomma under nästkommande budgetår, är i nuvarande läge icke möjligt. Storleken av de medel, som kunna erfordras för täckning av beredskapskostnaderna — i den mån de icke böra normalt hänföras till fabriksverkets produktiva verksamhet — kommer nämligen att variera i omvänd proportion till sysselsättningsgraden, vilken i sin tur är beroende av beredskapens omfattning. Med hänsyn till att å fjärde huvudtiteln böra redovisas de kostnader för försvaret, som avses skola utgå under fredstid, förordar jag i avvaktan på närmare erfarenheter rörande fabriksverkets verksamhet att för täckning av fabriksverkets beredskapskostnader uppföres ett till ett formellt belopp av 1,000,000 kronor beräknat förslagsanslag.

Frågan om bestridande av motsvarande beredskapskostnader för krigsmaterielverket torde få upptagas efter särskild framställning av detta verk.

Det föreliggande förslaget innebär, att vid fabriksverket *pensionsfondering* icke skulle äga rum. De med personalens pensionering förenade bestyren skulle ombesörjas av statskontoret och statens pensionsanstalt. Innehållna pensionsavdrag jämte det belopp, som därutöver efter försäkringsmatematisk utredning befundes erforderligt för täckande av på budgetåret fallande del av pensionskostnaderna, skulle upptagas såsom uppbördsmedel under vederbörliga anslag å tolfte huvudtiteln. Statens pensionsanstalt har framhållit, att ifrågavarande förslag, som saknade motsvarighet inom det statliga pensionsväsendet, innebure en principiell avvikelse från den för de affärsdrivande verken fastställda ordningen för pensionskostnadernas bestridande. Anstalten har funnit fonderingen i den omfattning, som nu förekommer vid affärsverken vara att föredraga, och har förordat, att pensionsärendena skulle liksom beträffande personalen vid statens reproduktionsanstalt prövas av statskontoret och pensionsanstalten.

Jag vill erinra, att chefen för finansdepartementet i annat sammanhang kommer att upptaga frågan om avsättning till pensionsfonderna vid affärs-

verken. Jag finner övervägande skäl tala för att vid fabriksverket tills vidare tillämpas samma principer i fråga om sättet för bestridande av pensionskostnaderna som vid övriga affärsdrivande verk. Såsom pensionsanstalten framhållit, hindrar detta icke, att pensionsärendenas handläggning kan anförtros åt statskontoret och pensionsanstalten.

I det föregående har jag förordat anvisande för nästa budgetår under Försvarets fabriksfond av ett investeringsanslag av 1,500,000 kronor till ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten. Detta anslag avses skola användas för sådana utgifter, som äro att hänföra till reinvestering, såsom till istandsättande av maskiner och annan utrustning, anskaffande av ny sådan utrustning i stället för försliten eller eljest icke användbar utrustning samt istandsättande av byggnader o. d. Vid sidan härav erfordras medel för bestridande av utgifter för sådan *anskaffning av maskiner och utrustning*, som ej har karaktär av reinvestering. Jag har därför intet att erinra mot bifall till fabriksstyrelsens förslag om anvisande även för nästa budgetår av ett dylikt anslag. Detta anslag, som i fortsättningen bör uppföras såsom investeringsanslag under Försvarets fabriksfond, synes böra i överensstämmelse med styrelsens förslag för nästa budgetår beräknas till 250,000 kronor, innebärande en anslagsminskning med samma belopp.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag — under erinran att chefen för finansdepartementet torde komma att i sinom tid framlägga förslag rörande upptagande å statsbudgeten av förutnämnda inkomstitel och rörande investeringsbemyndigande och investeringsstat för fonden samt dispositionen av omförmälda till förnyelsefonder hittills avsatta belopp — hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad av mig i det föregående anförts meddela närmare föreskrifter rörande försvarets fabriksfond,

dels å riksstatens fjärde huvudtitel under E. Diverse för budgetåret 1944/45 till *Bestridande av beredskapskostnader vid försvarets fabriksverk* anvisa ett *förslagsanslag* av 1,000,000 kronor,

dels ock å kapitalbudgeten under Försvarets fabriksfond för budgetåret 1944/45 anvisa följande investeringsanslag, nämligen till *Ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten* 1,500,000 kronor samt

till *Nyanskaffning av maskiner och utrustning* 250,000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gösta af Sandeberg.

Bilaga 1.

Fabriksstyrelsens och riksräkenskapsverkets beräkning av fastighetsvärdet å försvarets fabriksfond den 1 juli 1944.

	Markvärde	Byggnadsvärde	Summa
<i>Fabriksverket.</i>			
<i>Fastighetsvärde den 1 juli 1943:</i>			
Ammunitionsfabriken, Karlsborg	—	3 292 896: 81	
” ”, Karlstad	266 117: 43	3 859 768: 44	
Carl Gustafs stads gevärsfaktori	361 500: —	2 321 821: 30	
Åkers krutbruk	130 300: —	2 755 366: 56	
Centrala torpedverkstaden	50 000: —	4 538 992: 20	
Arméns centrala beklädnadsverkstad	300 000: —	879 350: —	
Summa	1 107 917: 43	17 648 195: 31	18 756 112: 74
Försvarets fabriksstyrelse	550 000: —	467 443: 13	1 017 443: 13
<i>Beräknad kapitalinvestering budgetåret 1943/44</i>	28 500: —	8 623 021: 93	8 651 521: 93
Summa fastighetsvärde för fabriksverket	—	—	28 425 077: 80
<i>Krigsmaterielverket.</i>			
<i>Fastighetsvärde den 1 juli 1943:</i>			
T-fabrik	—	443 085: 19	
Spärljusfabrik	68 453: 16	1 311 037: 63	
Summa	68 453: 16	1 754 122: 82	1 822 575: 98
<i>Beräknad kapitalinvestering budgetåret 1943/44</i>	—	1 057 424: 02	1 057 424: 02
Summa fastighetsvärde för krigsmaterielverket	—	—	2 880 000: —

Bilaga 2.

Fabriksstyrelsens och riksräkenskapsverkets beräkning av fabriksfondens värdeminskningsskonto den 1 juli 1944.

	Specifikation	Summa
<i>Fabriksverket.</i>		
<i>Fastigheter:</i>		
Å värdeminskningsskonto den 1 juli 1943 redovisat belopp	13 693 330: 57	
Beräknad årsavskrivning budgetåret 1943/44 (1.25 %)..	71 614: 43	
Beräknad grundavskrivning å medel som beräknas bli rekviderade från riksgäldskontoret före den 1 juli 1944 (50 % av 7 400 000)	3 700 000: —	17 464 945: —
<i>Maskiner m. m.</i>	—	12 750 000: —
Summa	—	30 214 945: —
<i>Krigsmaterielverket.</i>		
<i>Fastigheter:</i>		
Å värdeminskningsskonto den 1 juli 1943 redovisat belopp	882 061: 42	
Beräknad årsavskrivning budgetåret 1943/44 (1.25 %)..	5 538: 56	
Beräknad grundavskrivning å medel som beräknas bli rekviderade från riksgäldskontoret före den 1 juli 1944 (50 % av 1 050 000)	525 000: —	1 412 599: 98
<i>Byggnader och maskiner m. m., utnyttjade i drift vid privata företag</i>	—	63 579 000: —
Summa	—	64 991 599: 98